

Відкриті ліцензії і стандарти

Машков В. В.

SoftServe Inc., mashckoff@gmail.com

В доповіді описується термінологія вільних і відкритих стандартів і технологій, вільного відкритого програмного забезпечення, показано відмінності від безкоштовного ПЗ.

Історично склалося, що з часів Радянського Союзу питанням ліцензій на програмне забезпечення не надавалось належної уваги. Це призвело до того, що не тільки користувачі ПЗ, але й ІТ-професіонали часто плутаються в термінах відкрите, вільне і безкоштовне програмне забезпечення, не розуміють важливості відкритих стандартів. Наслідком цього в країні ми бачимо безладне використання програмних продуктів, високий рівень використання неліцензійного ПЗ, використання нестандартних технологій — на рівні держави, у військовому відомстві, в освіті і в комерційних фірмах.

Для правильного стратегічного планування потрібно мати точне і коректне уявлення про термінологію в цих питаннях.

Спочатку розглянемо питання відкритих технологій. 9 вересня 2005-го року урядовці 13 країн¹ у звіті Світовому банку закликали держави застосовувати відкриті стандарти і інформаційні технології з метою сприяння економічному зростанню держав, ефективності управління та інноваціям. Вперше на світовому рівні було визначено поняття відкритих стандартів і технологій.

Ідея відкритих технологій і стандартів виходить з того, що для різних завдань необхідні різні системи - як системи загального призначення, так і спеціалізовані.

Складність побудови систем чи об'єднання існуючих полягає в тому, що потрібно забезпечити:

- взаємодію різнорідних систем в гетерогенній мережі;
- обмін даними між різними аплікаціями (додатками) на різних платформах;
- здатність до міграції прикладного ПЗ з однієї платформи на іншу (наприклад, шляхом перекомпіляції джерельних кодів);
- за можливістю однорідний інтерфейс користувача.

Ці завдання передбачається вирішувати за допомогою відкритих технологій і стандартів.

Відкрита технологія чи стандарт чи формат даних подібні до мови спілкування, яку всі розуміють однаково. Інтернет виник саме завдяки відкритим стандартам. Профінансувавши створення умов та реалізацію протоколу TCP/IP для Unix, агентство DARPA дозволило використовувати цей стандарт усім бажаним. Звідти з'явився Internet, що мільйони індивідуальних комп'ютерів, і мереж, розташованих по всьому світу.

¹<http://www.nytimes.com/2005/09/09/technology/09open.html>

На відміну від відкритих стандартів, закриті стандарти мають локальну область застосування і підтримуються обмеженим колом систем і фахівців (розробників). Наприклад, служба директорій Microsoft Active Directory (MSAD) побудована на відкритому протоколі Kerberos, але Microsoft реалізувала Kerberos таким чином, що MSAD є несумісною з реалізаціями інших постачальників.

Але чи можна назвати будь-який де-факто поширений стандарт відкритим? Давайте розглянемо формати даних Microsoft Office. Автор стандарту не надав в публічний доступ технічну документацію і таким чином заборонив іншим доступ до знання, як організовані ваші дані. Чи зможете ви отримати до них доступ через десять чи двадцять років? Інші продукти, і зокрема вільний офісний пакет OpenOffice.org, нерідко забезпечують досить якісне читання і запис цих документів — але закритість формату навряд чи дозволяє забезпечити повноцінну підтримку. Отже, першою важливою ознакою відкритого стандарту буде наявність у публічному доступі технічної документації, достатньої для цього стандарту.

Проте, лише наявності технічної документації недостатньо. Наприклад, формат OpenOffice.org 1 (.sx?) не був відкритим, попри непогане документування і вільний статус продукту. Цього замало. OpenOffice.org гілки 2 використовує за умовчанням OASIS OpenDocument XML format - міжнародний відкритий формат даних. Формат Open Document схвалений Єврокомісією як стандарт для міжнародного документообігу. Відкритий стандарт повинен відповідати одній умові - бути затвердженим (сертифікованим) як міжнародний стандарт однієї із міжнародних організацій, що здійснюють стандартизацію (ISO, IEEE, OASIS).

Але поглянемо на нашу аналогію з мовами. Важко уявити вимогу платити за право використання мови - такого не було навіть у "дикому" середньовіччі, хоча можна зрозуміти платню за навчання чи словники. І тоді третьою важливою ознакою слід назвати відсутність обмеження на використання стандарту/формату - правило RAND (Reasonable and Non-Discriminatory).

Отже, відкрита технологія чи стандарт (на дані, протоколи обміну, формати даних) мають відповідати наступним умовам:

- бути затвердженими (сертифікованими) як міжнародний стандарт в одній з міжнародних або державних організацій по стандартизації (ISO, IEEE, OASIS);
- технічна документація має перебувати у публічному доступі;
- немає інших ліцензійних обмежень використання цієї технології чи стандарту.

Ліцензії на програми.

Ліцензія на використання програмного забезпечення це набір правил, що визначають умови використання програми. Це - набір свобод для користувача, які автор надає кінцевому користувачу. Деякі ліцензії можуть лише надавати дозвіл користуватись програмою, деякі дозволяють поділитись програмою з друзями чи покращити цю програму.

ПЗ з відкритим кодом.

Політика відкритого коду (англ. open source) - принцип <<розподіленої>> розробки, що використовується у створенні програмного забезпечення. Це означає, що джерельний код доступний для завантаження і вивчення, але ліцензія може забороняти використання коду за певних умов (наприклад, для комерційної діяльності).

Перевага open source в тому, що є можливість оцінити якість програми, недолік в тому, що наявність коду не завжди означає можливість використання ПЗ.

Безкоштовне ПЗ

Безкоштовне програмне забезпечення (freeware) -- це програмне забезпечення, яке можна безкоштовно використовувати протягом певного (можливо, необмеженого) терміну і поширюване без вихідних кодів. Автори такого програмного забезпечення зазвичай хочуть <<дати щось спільноті>>, але хочуть також контролювати його подальшу розробку. Перевага такого ПЗ в тому, що користувач не зобов'язаний платити за це. Недоліки в тому, що неможливо змінити програму згідно ваших вимог і, якщо автори вирішують припинити розробку, програма починає "вмирати".

Вільне ПЗ з відкритим кодом

Вільне Відкрите програмне забезпечення, або ВВПЗ (англ. FOSS, FLOSS -free/libre/open source software) - це узагальнюючий термін для позначення двох видів програмного забезпечення:

- ПЗ з відкритим кодом та ліцензією, яка дозволяє вільно використовувати програму з будь-якою метою ("нульова свобода");
- дозволяє вивчати, як програма працює, і адаптувати її для своїх цілей ("перша свобода");
- дозволяє вільно поширювати копії програми — на допомогу товаришу ("друга свобода") і дозволяє вільно покращувати програму і публікувати свою поліпшену версію ("третя свобода").

Власницьке ПЗ

Власницьке забезпечення (закрите ПЗ, пропрістарне ПЗ, від англ. proprietary software) - це програмне забезпечення, на яке зберігається право закритої (пропріетарної) інтелектуальної власності. Правові обмеження викладаються у дозволах (ліцензіях) на використання закритого ПЗ і можуть містити обмеження щодо копіювання (право на відтворення) та модифікації такого програмного забезпечення, заборонену на доступ до коду, заборону на внесення будь-яких змін, використання більш ніж на одному комп'ютері, тиражування і розповсюдження, перепродаж тощо. Таким чином користувач отримує лише обмежене право користування ним. Власницьке ПЗ може бути безкоштовне.

Література:

- <http://www.uafoos.org.ua/>
- <http://portal.rada.gov.ua/>